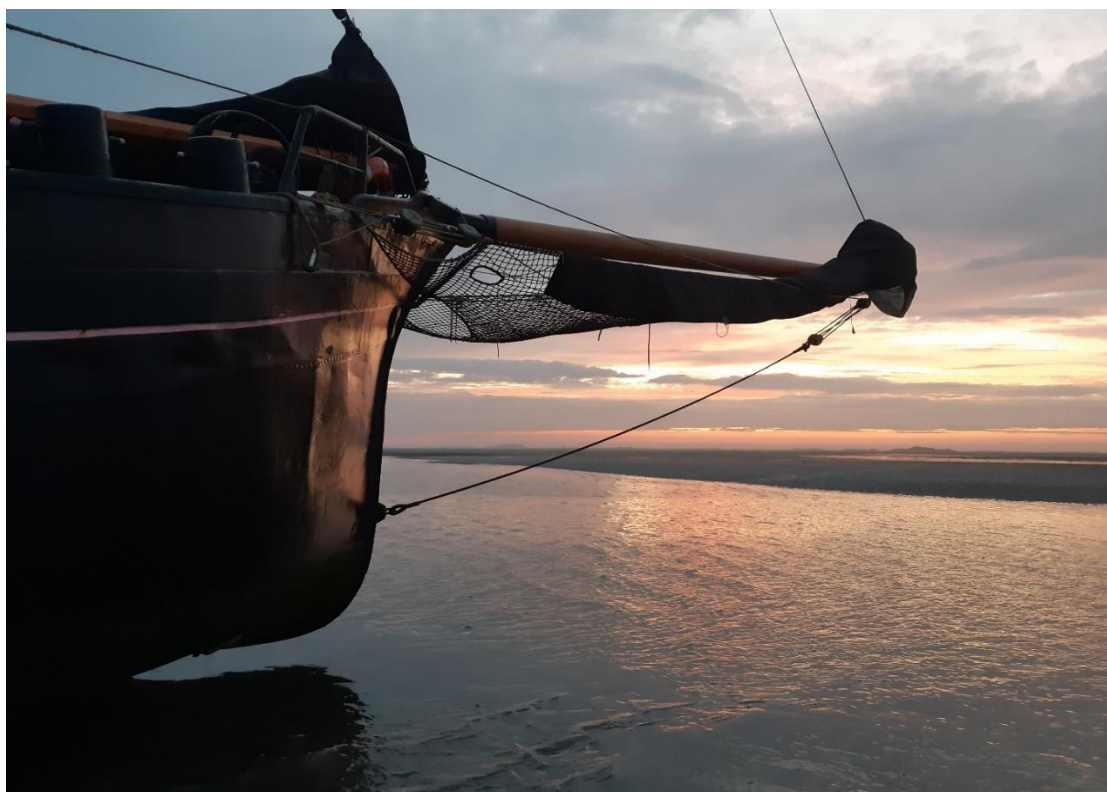

Verslag Wadvaartocht met klipper 'de Willem-Jacob'

2 t/m 6 september 2024

Voorwoord

De reiscommissie van de KNNV/ARC organiseerde van 2 -6 september 2024 weer eens een Wadvaartocht met de klipper 'de Willem-Jacob' (www.willemjacob.nl) . De laatste keer dat de KNNV een dergelijke wadvaartocht organiseerde is alweer aardig wat jaren geleden. Omdat het oostelijk deel van de Waddenzee bij veel mensen wat minder bekend is werd in overleg met de schipper van de Willem-Jacob een vaarprogramma bepaald dat vanuit de startplaats Zoutkamp (Gr.) zou leiden naar Termunterzijl, gelegen vlakbij de Dollard. Vandaaruit is nog een fiets- en wandeltocht ondernomen naar 'de Punt van Reide', het meest oostelijke punt van deze week. De bemanning bestond uit schipper Tsjerk Hesling Hoekstra, 'schipper in opleiding' Sven en kokkin Silke die in de keuken iedere dag verrassende en voedzame gerechten te voorschijn toverde.

We hebben onder behoorlijke gunstige weersomstandigheden deze vaartocht - met ook veel echt veel zeemijlen op zeil !- kunnen maken.

Het programma zag er samengevat zo uit:

Maandag 2-9

- Vanuit Zoutkamp varen door het Lauwersmeer, 's avonds aanmeren bij jachthaven van 'Het Booze Wif' bij Lauwersoog.

Dinsdag 3-9

- 09.00u vertrek vanaf Lauwersoog, , varen richting oostpunt Schiermonnikoog. Daar droogvallen.

Woensdag 4-9

- 's Ochtends vanaf het schip kijken naar de vogels en zeehonden. Passeren van Simonszand, Rottumerplaat en Rottumeroog. Aankomst en overnachten in haven van Termunterzijl.

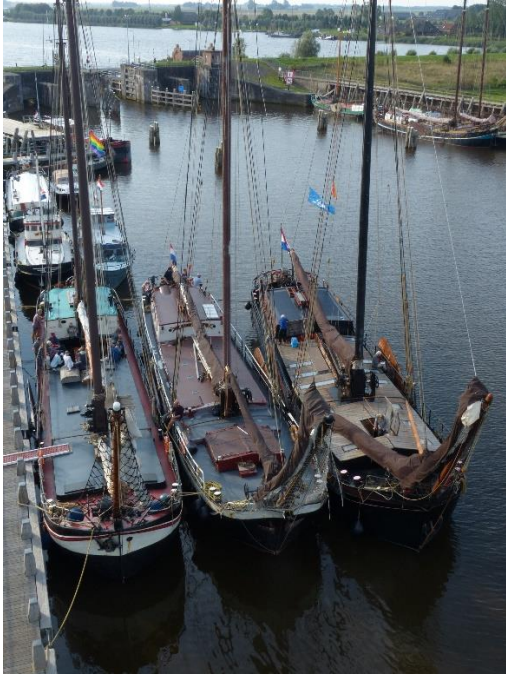
Donderdag 5-9

- Excursies te voet en per fiets vanaf de haven van Termunterzijl naar de 'Punt van Reide' en verder.
- Uitvaren om 15.00 vanaf haven Termunterzijl; rond 21:00u voor anker nabij wantij onder Rottum

Vrijdag 6-9

- Ankerop, koers zetten richting Lauwersoog, passeren sluisen Lauweroog en door Lauwersmeer terug naar Zoutkamp waar we tegen 16.30 uur de vaartocht afsluiten.
- passage sluis Lauwersoog
- 16:00 Aankomst Zoutkamp, afscheid nemen en vertrek.

Dit verslag geeft een overzicht van de waarnemingen (zie de streep

lijsten in de bijlage) en beschrijft het gevolgde programma van dag tot dag via sfeerimpressies die de deelnemers zelf geschreven hebben. We hopen dat uit de tekst, de foto's en inhoudelijke gegevens uitstraalt dat we hebben genoten en tevreden kunnen terugkijken op deze wadvaartocht. De foto's in dit verslag zijn ook allen gemaakt door de deelnemers. We hebben ervoor gekozen om niet per foto een credit te vermelden.

Veel dank voor de bijdrage die eenieder aan dit verslag geleverd heeft en in het bijzonder de fotoredacteur en mede-eindredacteur Emmie Sligcher.

Jos Vrolijk, reisleader KNNV/ARC

Deelnemers:

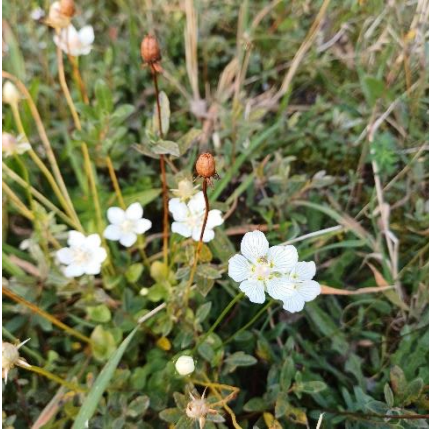
Jos Vrolijk (reisleader KNNV)

Rita Verkerk
Ton Janssen
Jitske Wedman
Menno Huizinga
Emmie Sligcher
Jaap Bakker
Chris Vlietstra
Ineke Bielen
Janny Resoort
Jan Stam
Piet Dijkman

Dag 1, maandag 2 september 2024

Om het schip de Willem Jacob te bereiken moesten we met de auto door Zoutkamp, maar helaas was de weg daar afgesloten door werkzaamheden aan de brug. Gelukkig had Jos ons op tijd gewaarschuwd. Vanaf de zuidkant was de kade wel bereikbaar en bleek het tot onze verrassing dat we de auto daar ter plaatse konden parkeren. De mensen die op de ijsbaan geparkeerd hadden moesten een stukje lopen en konden er via een noodbrug komen.

Bij aankomst werd de proviand voor vijf dagen ingeladen. Toen alle 11 deelnemers eenmaal aan boord waren kregen we een uitleg door schipper

Tsjerk, na welkom door onze reisleader Jos. Anders dan je zou verwachten bij een ervaren wad-schipper is Tsjerk geen baardige oudere man maar een hippe verschijning van zo'n 45 jaar. Verder maakten we kennis met de scheepsmaat Sven en de kok Silke, die meteen zorgde voor koffie en Groninger koek. Na het voorstelrondje werd de veiligheid aan boord besproken en werd er iets verteld over de geschiedenis van ons schip. De Willem Jakob is een oud zeilend vrachtschip, een klipper van 80 ton, die gebouwd is in 1889, dus deel van de historische 'bruine vloot'. Hij is diverse keren verbouwd, verlengd en weer verkort en er is op een gegeven moment een motor ingezet. Hopelijk hebben

we die niet veel nodig want het is de bedoeling om vooral te gaan zeilen. Vervolgens werd het programma van de komende dagen doorgesproken. Niet alles is helemaal te plannen, want we zijn afhankelijk van het tij en het weer.

Uiteindelijk waren we rond 11.30 uur gereed om uit te varen. De zeilen werden gehesen en in een bepaalde stand gezet - de zogenaamde 'Friese zak'- zodat we op het zeil de haven uit konden varen Dit was een van de vele sloopstermen waar we de volgende dagen mee geconfronteerd zouden worden. Daarna werd met vereende krachten de fok gehesen. Om zo'n groot schip te varen is het nodig dat de passagiers af en toe een handje helpen, wat natuurlijk enthousiast werd gedaan. Diverse mensen in de groep hadden veel wad- en zeilervaring en de sloopstermen vlogen over hert dek. Vervolgens een rustige tocht door het Zoutkamperril in noordwestelijke richting, op weg naar het Lauwersmeer. Langs de mooie oevers stonden de koeien, die het ook warm hadden, tot hun middel in het water en was er een kudde konikpaarden te zien. Er waren behoorlijk wat vogels met als mooiste waarneming een visarend die hoog op een dode boom zich op z'n gemak zat op te maken. Via een aantal kreken en eilandjes kwamen uiteindelijk uit op het Lauwersmeer. Met een grote bocht kwamen we aan in Lauwersoog en werd aan de oostkant bij jachthaven en restaurant "het Booze Wijf" aangemeerd langs het schip 'De Bruinvisch' waar we kennis maakten met schipper Kees, die ook regelmatig wad tochten maakt. Sommige van onze deelnemers en onze schipper kennen hem, en het was dus een leuk weerzien.

Na het aanmeren maakten we een korte wandeling rond de haven, naar een stukje nat grasland. We hoopten er Parnassia

te vinden en er stonden inderdaad nog een paar bloeiende exemplaren.

Verder o.a. rond wintergroen en stijve ogentroost. De neiging om na de warme dag nog even te gaan zwemmen werd onderdrukt door de aanwezigheid van een dikke laag algen op het water,

mogelijk blauwalg. Wel maakten een aantal mensen gebruik van de douche op de naastgelegen camping

Terug aan boord wachtte Silke ons op met een heerlijk maaltijd: moussaka, Griekse salade en als dessert appel crumble.

De buurman Kees van de Bruinvisch at mee. Na het eten volgde een bespreking met Jos en schipper Tsjerk over het programma voor de

volgende dag.

Het slapen was nog wel een uitdaging door de kleine stapelbedden en het bedompte, slecht geventileerde ruim, met één douche voor elf deelnemers en de bemanning.

Iedereen paste zich snel en sportief aan, waardoor deze ongemakken minder storend waren. Verder was het een heerlijke eerste dag, op een prachtig schip, in goed gezelschap.

Dag 2 , dinsdag 3 september 2024

Overnacht in haven Lauwersoog bij restaurant "het booze wijf".
's Avonds en 's nachts: regen en onweer in de verte(weerlichten).
Kees Dekker van de Bruinvisch was onze buurman en kwam op bezoek en at mee. Eerder had hij op zijn schip al een KNNV reis begeleid.

Na een lekker ontbijt gingen wij door de sluis(schutten). Lekker op weg naar de Waddenzee. Voorbij de sluis vloog een grote groep Steenlopers op. Genoten van de schilderachtige lucht en de rust.

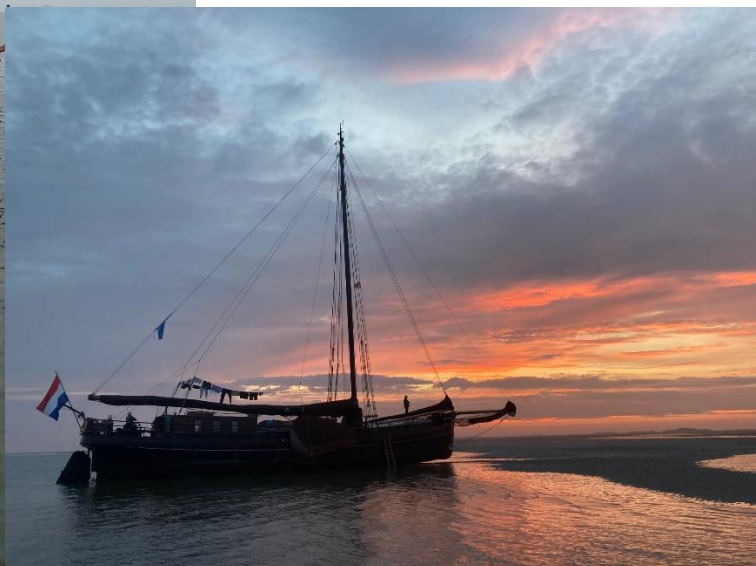
We voeren langzaam met weinig wind, maar met de stroom mee. Over het Lutjewad(wantij) gevaren noordwaarts richting Schiermonnikoog. We probeerden een stukje af te snijden, maar liepen daar vast. We kwamen los en hebben daarna de officiële route gevolgd. Een groep van 25 zeehonden gezien en erg veel scholeksters. Stilgelegene bij Schildersron om daar droog te vallen.

We vertrokken voor een wandeling van 4 – 6 km. Naar de kwelder van Schiermonnikoog, wadend door het water van het wad, bij laag water. Kleine misrekening, dat werd dus 100 meter. We raakten verstrikt in de modder, dat

verstopt lag onder het zand. Na veel moeite kwamen we terug op de boot.

Later was het beter toegankelijk en maakten sommigen nog een korte wandeling over het Wad. Jos

verzamelde een aantal planten, o.a. Zeekraal, die later gedetermineerd werden.

's Avonds kwam de boot los en voeren wij naar de nachtplaats in het donker bij Simonszand, vlakbij het Boschgat.

De schipper Tsjerk roemde nog de goede sfeer onder de deelnemers.

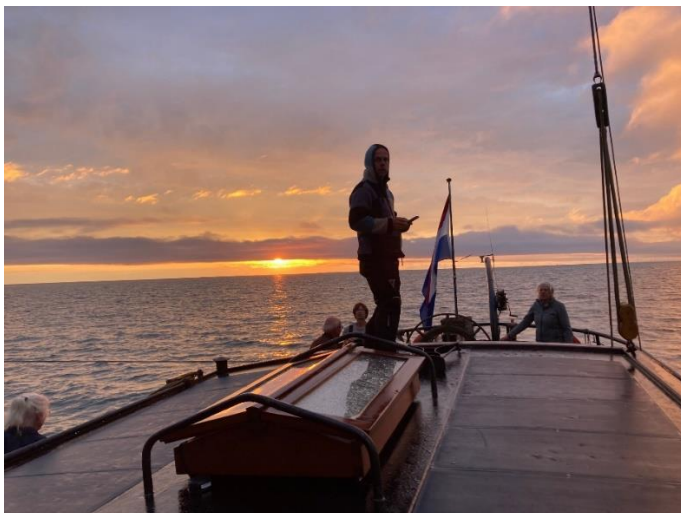
Dag 3, woensdag 4 september 2024

Voor anker gelegen en overnacht op het wad. Het slaapt prima, zo stil is het op het wad. Het enige wat ik hoor is wat gepuf van de slapers en soms een rammelende WC deur.

's Morgens zijn enkelen al vroeg op om te kijken of er op het wad al iets te beleven valt, er worden twee zeehonden gespot.

Na het wederom royale ontbijt van Silke, deze morgen met kruidenomelet, wordt om 9.00 uur het anker gelicht. We varen vandaag naar Termunterzijl en zullen in de haven overnachten. Jos bespreekt alvast de mogelijkheden voor donderdag: wandelen naar de Punt van Reide, of een fietstochtje langs de waddenkust en een rondje Groninger land via knooppunten. Jannie heeft dinsdag op haar wadwandeling enkele vondsten meegenomen en is enthousiast aan het determineren: het blijkt langharig zeekraal te zijn. Er ontspint zich een discussie over soorten fonteinkruid.

Na de lunch geeft Jos een presentatie over het Waddengebied, gebaseerd op de Crossbill gids van Dirk Hilbers, uitgegeven door de KNNV. Intussen heeft Sven de was gedraaid van de deelnemers van het modderige wadwandelen dinsdag. De

was
Sven

stil

Dan
de
waar
route

goed

wappert aan de lijn. Wat is toch een duizendpoot! We naderen het laagwaterpunt en liggen tot ca. 17.30 uur.

varen we weer verder naar haven van Termunterzijl we na een spannende door een geul en heel smalle sluis overnachten.

Waarnemingen vanaf drooggevalle plek, te zien vanwege laag water:

- grote groepen zeehonden, waarvan enkele grijze.
- grote groepen aalscholver
- mantelmeeuw

- bergeend
- eidereend
- grote stern
- visdief

In Termunterzijl:

- grote groepen lepelaars
- wulpen
- zilverplevier10
- grijze zeehonden met enkele pups

Dag 4, donderdag 5 september 2024

De dag begon met aankomen in middernacht in de haven van Termunterzijl. De nacht na de aanleg goed doorgekomen. Toch bij het eerste daglicht aan dek was het laag water maar wel een verschil van 3 meter tussen hoog en laag water. . Ik zag de zuilengalerij van dikke palen onder de stijger. Er was een paal met een ladder en aan de bovenkant een lang handvat. Met 2 handen en 2 voeten ben ik met wat klimmen over de reling op de ladder gekomen en rustig naar boven gekomen. Vindt iedere deelnemer dat zo prettig dat heb ik aan de bemanning niet gevraagd.

Een zitplankje waar je ook mee in de mast gehesen kon worden was de oplossing die ik achteraf heb kunnen aanschouwen. Een touw aan een lier om maar een beetje om hoog te kunnen. Een touw naar het voorschip om mogelijk bij losschieten en dan niet recht tegen de mast aan te botsen . Een ander touw recht naar de hoge stijger heeft de mogelijkheid geboden om naar de stijger te komen. Een sterke man deed dat. De zitplank een beetje omhoog hijsen met een vertrouwd geluid van een pal maakte een goede cirkelbeweging op gewenste hoogte mogelijk om op de stijger te komen. Het deed me denken aan het vroegere schommelen. Er is een videofilm van gemaakt. Het is niet zo als het schommelen wat je als kind hebt meegemaakt.

De hele groep was inmiddels aan wal. Een groep ging fietsen . Ik heb aan de groep wandelen deelgenomen. Op een dijk gelopen met veel schapen. Een mooi

uitzicht op de Eems en het laag liggende land. Ook zag ik een mooi kerkgebouwtje tussen veel bomen.

Na 4 kilometer kwamen we bij de batterij van Fiemel. Dat was een betonnen verdedigingswerk van de tweede wereldoorlog. Daar was een groot gedeelte van de Eems Dollard te overzien. Er waren ook bunkers en een bezoekerscentrum beneden aan de dijk. Het bezoekerscentrum was dicht. Het lopen naar een uitzichtpunt en een wandeling langs de zoutwaterflora maakte veel goeds. Zo af en toe op een bankje zitten op de dijk was ook leuk.

Er was windkracht 3 te voelen maar in de middag nam de wind toe. De vloedstroom was ondertussen ook bezig. Mijn groep heeft ook nog de wandeling door het dorp gemaakt. Er was een oud kerkgebouw gebouwd met kloostermoppen. Die zijn meestal 30 centimeter. Dat was ook leuk. Bij de aankomst in de haven was bij hoogwater het aan boord komen wel een heel stuk gemakkelijker. De loopplank was zelfs in gebruik.

Om drie uur wilde ze ons weer terug zien. Toen moest de zeiltocht voorbereid worden om bij afgaand tij richting de Eemshaven te varen. 2 reven moesten in het grootzeil worden aangebracht. Dat betekent het zeiloppervlak verkleinen. Het uitvaren van de aanlegplaats was niet gemakkelijk in de kleine haven. Veel draaien en achteruitvaren en niet te ver was wel een uitdaging. Recht voor de smalle ingang zijn wij wel gekomen.

Daarna het vertrek naar de Eemshaven. Na het hijsen van de zeilen hadden wij een zeer comfortabele tocht. We bereikten zo af en toe 18 km per uur. Kort voorbij de Eemshaven veranderde de koers naar het Ra Wadje. Een smalle kronkelige vaargeul die steeds smaller werd. Wind achter is soms wel wat

onrustige in verband met een gijp positie. De fok werd neergehaald. De giek werd midscheeps getrokken. De bakstagen hoeven dan niet worden doorgezet. De kat -lijn werd aangetrokken ; De nok werd wat losgezet. Dat noemden de schippers het grootzeil in een Fries zakje. De vaartocht eindigde voor anker op het Wad. In de avond hoopte wij te kunnen sterrenkijken. We hoopte Saturnus te zien. We werden wat verblind door de rijke verlichting van de Eemshaven.

Dag 5, vrijdag 6 september 2024

Vandaag de laatste dag, bedoeling is om 11 uur anker lichten om over het wantij richting Lauwersoog te varen.

Op tijd opgestaan om de tassen te pakken en de slaapzaal vrij te maken zodat Tsjerk en Sven deze alvast voor de volgende lichter konden klaar maken.

Tijdens de koffie een evaluatie en de bemanning uitgebreid bedankt voor hun uitstekende begeleiding. De zeer kundige schipper Tsjerk en zijn top opvolger Sven. En natuurlijk de kok Silke die alle dagen de sterren van de hemel heeft gekookt en ons erg heeft verwend.

Om 11 uur inderdaad het anker gelicht en voor het lapje gevaren met de zeilen in de "melk meisje" stand (Fok aan stuurboord en grootzeil aan bakboord) om maximaal van de weinige wind te profiteren.

Van het wadje via de Zuid Oost Lauwers over het Lutjewad naar Lauwersoog.

Via de Robbegatsluis weer het Lauwersmeer op. Nog een prachtig tochtje in de zon over het Lauwermeer waarna we om 16:00 weer in Zoutkamp konden aanleggen.

***Bijlagen: Waarnemingen ingedeeld naar soortgroepen
(zie volgende pagina's)***

KNNV reis
Wadvaren
2-6 september
2024
Floralijst
Samensteller :
Janny Resoort

Stijve ogentroost	<i>Euphrasia stricta</i>	vrij algemeen	2-9-2024
Parnassia	<i>Parnassia palustris</i>	zeldzaam	2-9-2024
Rond wintergroen	<i>Pyrola rotundifolia</i>	zeldzaam	2-9-2024
Grote ratelaar	<i>Rhinanthus angustifolius</i>	algemeen	2-9-2024
Duinrus	<i>Juncus anceps</i>	zeldzaam	2-9-2024
Geelhartje	<i>Linum catharticum</i>	Vrij algemeen	2-9-2024
Klein schorrenkruid	<i>Suaeda maritima</i>	zeldzaam	3-9-2024
Blauwe zeedistel	<i>Eryngium maritimum</i>	zeldzaam	3-9-2024
<i>Zeeraket</i>	<i>Cakile maritima</i>	Vrij algemeen	3-9-2024
<i>Zeealsem</i>	<i>Artemisia maritima</i>	Zeldzaam	3-9-2024
Lamsoor	<i>Limonium vulgare</i>	zeldzaam	3-9-2024
<i>Biestarwegras</i>	<i>Elymus farctus</i>	zeldzaam	3-9-2024
Langarige zeekraal	<i>Salicornia procumbens subsp. procumbens</i>	zeldzaam	3-9-2024
Melganzenvoet	<i>Chenopodium album</i>	algemeen	5-9-2024
Klein kaasjeskruid	<i>Malva neglecta</i>	algemeen	5-9-2024
Vertakte leeuwentand	<i>Scorzonerooides autumnalis</i>	algemeen	5-9-2024
Kleine brandnetel –	<i>Urtica urens</i>	algemeen	5-9-2024
Liggende vetmuur	<i>Sagina procumbens</i>	algemeen	5-9-2024
Goudknopje	<i>Cotula coronopifolia</i>	Vrij algemeen	5-9-2024
Zilte schijnspurrie	<i>Spergularia marina</i>	Vrij algemeen	5-9-2024
Melkkruid vrij algemeen	<i>Glaux maritima</i>	Vrij algemeen	5-9-2024
Zulte	<i>Tripolium pannonicum</i>	Vrij algemeen	5-9-2024
Fraai duizendguldenkruid	<i>Centaurium pulchellum</i>	Vrij algemeen	5-9-2024
Gerande schijnspurrie	<i>Spergularia media</i>	zeldzaam	5-9-2024
Aardbeiklaver	<i>Trifolium fragiferum</i>	vrij algemeen	5-9-2024
Uitstaande melde	<i>Atriplex patula</i>	algemeen	5-9-2024
Korrelganzenvoet	<i>Lipandra polysperma</i>	algemeen	5-9-2024
Roodachtige zeekraal	<i>Salicornia europaea</i>	zeldzaam	5-9-2024
Eenbloemige zeekraal	<i>Salicornia europaea subsp. disarticulata</i>	Zeer zeldzaam	5-9-2024

Streeplijst Wadvaartocht							
KNNV reis 2-6 september 2024							
Nederlandse naam		ma	di	wo	do	vrij	
Samensteller: Jos Vrolijk		2-sep	3-sep	4-sep	5-sep	6-sep	
Vogels							
Aalscholver		x	x	x	x	x	
Bergeend		x	x	x	x	x	
Bruine Kiekendief		x				x	
Blauwe Reiger		x			x		
Boerenzwaluw		x			x	x	
Bontbekplevier				x		x	
Bonte Strandloper			x	x			
Brandgans		x				x	
Buizerd					x		
Grote Canadese Gans		x				x	
Dodaars					x		
Drieteenstrandloper				x	x		
Eidereend			x	x	x		
Ekster		x			x	x	
Gele Kwikstaart			x		x		
Goudplevier				x	x		
Graspieper					x		
Grauwe Gans		x	x	x	x	x	
Groenling		x					
Groenpootruiter					x		
Grote Bonte Specht		x					
Grote Mantelmeeuw		x	x	x	x	x	
Grote Stern		x	x	x	x	x	
Grote Zilverreiger		x			x	x	
Heggemus						x	
Houtduif		x			x	x	
Huismus		x				x	
Huiszwaluw		x				x	
Kanoet				x			
Kauw		x				x	
Kievit		x				x	
Kleine Mantelmeeuw		x	x	x	x		
Kluut					x		
Kneu						x	
Kokmeeuw		x	x	x	x	x	
Koolmees		x					
Krakeend			x	x	x		
Lepelaar		x			x	x	

Meerkoet	x				x		
Merel	x				x		
Pimpelmees	x						
Putter				x			
Rietgors				x			
Roek					x		
Roodborst					x		
Rosse Grutto				x			
Rotgans	x						
Scholekster		x	x	x			
Slobeend	x						
Smient			x				
Soepeend	x						
Spreeuw	x			x	x		
Steenloper	x	x	x	x	x		
Stormmeeuw	x	x	x	x			
Tapuit				x			
Tjiftjaf					x		
Torenavalk	x		x	x	x		
Tureluur				x	x		
Turkse Tortel		x		x			
Veldleeuwerik				x			
Vink	x						
Visarend	x						
Visdiefje	x	x		x	x		
Watersnip				x			
Wilde Eend	x	x	x	x	x		
Winterkoning	x				x		
Wintertaling				x			
Witgat	x						
Witte Kwikstaart	x			x	x		
Wulp		x	x	x	x		
IJsvogel				x			
Zanglijster		x					
Zilvermeeuw	x	x	x	x			
Zilverplevier		x		x			
Zwarte Kraai	x	x	x	x	x		
Zwarte Roodstaart					x		
Zwarte Stern	x						
Zwarte Zeeëend			x				
Zwartkop				x			

Streeplijst Wadvaartocht						
KNNV reis 2-6 september 2024						
Nederlandse naam		ma	di	wo	do	vrij
Samensteller Jitske Wedman		2- sep	3- sep	4- sep	5- sep	6- sep
Zoogdieren						
Grijze Zeehond		x	x	x		
Gewone Zeehond			x	x		
Haas					x	
Schelpen						
amerikaanse zwaardschede			x			
kokkel			x			
stevige strandschelp			x			
alikruik			x			
amerikaanse boormossel			x			
japanse oester			x			
inlandse mossel			x			
nonnetje			x			
Insecten						
groot koolwitje		x				x
klein geaderd witje		x				x
klein koolwitje		x				x
citroenvlinder		x				x
atalanta		x				x
citroenpendelvlieg (aan boord)			x			
limonadewespen (aan boord)					x	

heel veel vliegen + v.mepper					x	
bont zandoogje					x	
hooibeestje					x	
paardenbijter					x	
dagpauwoog						x
Amfibieen						
Groene Kikker					x	

